

О. О. Лебштейн, зубний лікар Безродний-Шварц, 4 акушерки, 14 медсестер, 25 санітарок, 17 осіб допоміжного персоналу[8].

1929 р. У березні відкрито дитячу профамбулаторію імені 8 Березня. Завідував нею лікар А. С. Тульчинський. Штат складала: педіатр - З. І. Биб, терапевт - В. І. Дубров, офтальмолог - А. С. Тульчинський, ларинголог - М. А. Гафт, дерматолог - О. І. Лернер, невропатолог - Балабанова. Функціонували зубний і антропометричний кабінети. Створено будинок санітарної освіти [6].

1. Токарева Т. М. Конотопу-350 / Т. М. Токарева, С. М. Косенко. - Киев, 1987.

2. Маленко Е. Е. Конотоп: Путеводитель / Е. Е. Маленко, Л. Г. Марченко, Л. Г. Марченко. - 2-е изд., - Харьков, 1990.

3. Конотопщина: час, події, долі. Науково-популярне видання / Ш. М. Акічев, А. І. Сахно, Г. І. Стеценко. - К. : ВД "Фолітграф", 2005. - 232с. іл. - Текст укр.

4. Маленко Е. Е. Нариси Конотопського заводу "Червоний Металіст" / Е. Е. Маленко, М. І. Пантелєєв, М. Ф. Яшин. - Харків, 1968.

5. 100 лет на страже здоровья. От поколения к поколению: отделенческая больница Станции Конотоп Юго-Западной железной дороги 1897 - 1997. - Киев, 1997.

6. Кравець В. П. Білий Колір - Життєдайний: Історія медицини Конотопа / В. П. Кравець, В. В. Сутулін. - Суми, 2001.

Керівник Євтушенко О. В.

СТУПАК В. С.

ЗАПОЗИЧЕННЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ СУМЩИНИ

Терміносистема економічних наук в українському мовознавстві потребує подальшого вивчення та систематизації. Вирішення цієї проблеми є важливим, оскільки вітчизняна економічна наука все активніше входить до світової економічної спільноти. Незважаючи на значні відмінності в структурі економічних систем різних держав, відбувається пошук мовних засобів вираження еквівалентних понять із метою подолання термінологічних непорозумінь у діловому фаховому спілкуванні [3, с. 117]. Метою розвідки є з'ясування суті запозичень та їх ролі в професійному спілкуванні фахівців економічних спеціальностей Сумщини. Об'єктом дослідження є іншомовні запозичення сучасної української літературної мови. Предмет - роль запозичень у професійному спілкуванні в галузі економіки.

Лексика економічної сфери - це та частина словникового складу мови, до якої входять поняття, що позначають назви предметів, явищ, процесів соціально-економічного життя [4, с. 146]. Вона пов'язана з відповідними науками та сферами економічного життя - менеджментом, маркетингом, фінансами, людськими ресурсами, виробництвом, оподаткуванням, статистикою,

страхуванням тощо. Одним із основних джерел формування сучасної української економічної лексики є чужомовні запозичення. Це пов'язано, зокрема, з тим, що наукові поняття, виражені економічними термінами, за своєю природою прагнуть бути інтернаціональними, оскільки терміни функціонують у тих сферах людської діяльності, де реалізуються міжнародні відносини. Термін "запозичення" вживається в мовознавчій літературі в двох значеннях: 1) шлях збагачення словникового складу мови й 2) процес адаптації запозиченої лексеми, результат цього процесу - лексема [5, с. 87, 93]. В українському мовознавстві проблема збагачення лексики іншомовними словами розглядається в багатьох дослідженнях, серед яких слід виділити роботи О. Потебні, І. Огієнка, С. Семчинського, Ю. Жлуктенка, Б. Ажнюка [5, с. 114].

Виділяють дві великі групи причин запозичення економічних термінів [2, с. 42]: екстралінгвальні та внутрішньолінгвальні. До екстралінгвальних належать економічні, культурні та політичні контакти між державами, що посилюються в умовах глобалізації. Внутрішньолінгвальними причинами запозичень є: 1) відсутність у рідній мові еквівалентного слова для нового предмета, явища чи поняття; 2) тенденція до використання одного запозиченого слова замість звороту в українській мові, напр.: *clearing* - укр. кліринг - система безготівкових розрахунків, що ґрунтується на зарахуванні банками взаємних платіжних вимог сторін; 3) прагнення до підвищення чіткості терміна, що виражається у вилученні полісемії або омонімії в запозиченій мові, напр.: *factoring* - укр. факторинг - різновид торгівельно-комісійної операції, поєднаної з кредитуванням оборотного капіталу клієнта [1, с. 204].

У момент запозичення іншомовного терміна його значення може повністю збігатися в обох мовах. Надалі лексема може зазнати зсувів значень. Для порівняння: Брокер - оцінювач, комісіонер - особа або фірма, що спеціалізується на посередницьких біржових операціях; за посередництва одержують винагороду у формі певного відсотка від суми угоди. В англійській мові це слово має таке значення: *Broker* - 1) a person who prepares contracts with third parties, as with a freight broker and customs broker, on behalf of a principal (особа, яка готує угоди від імені інших сторін, найчастіше від імені хазяїна). 2) a wholesaling intermediary whose primary function is supplying market information and establishing contacts to facilitate sales for clients (оптовий торговець, котрий володіє маркетинговою інформацією і встановлює контакти) [8, с. 317]. В українській слово закріпилось зі зміною початкового значення.

Іншомовні запозичені терміни в економічній терміносистемі української мови поділяються на кілька типів [2, с. 106]: 1) запозичення давні й настільки пристосовані до мови, що вже не відчувається іноземне походження (реальний, партнерство тощо); 2) суто іншомовні слова, які часто використовуються в мовленні, виходять за межі професійної сфери вживання й поступово стають загальномовними одиницями (супермаркет, провайдер, дилер, спонсор, бренд); 3) варваризми - рідковживані іншомовні слова, які легко замінюються питомою лексикою й використовуються у фаховому спілкуванні. У побутовій мові почути їх майже неможливо [5, с. 88], напр.: дисперсія - відхилення (бухг., фін.), акціо - премія, винагорода (марк., стр.), ануїтет - щорічний дохід, щорічна рента (фін.),

леверидж - платоспроможність (фін); 4) інтернаціоналізми - такі міжнародні терміни, які вживаються не менше ніж у трьох неспоріднених мовах, напр.: holding - англ., das Holding - нім., холдинг - укр. та рос. - вид підприємництва, суть якого полягає у придбанні контрольного пакета акцій різних компаній з метою контролю за їхньою діяльністю й отримання дивідендів; Leasing - англ., Das Leasing - нім., лизинг - рос., лізинг - укр. - довгострокова оренда обладнання, машин, споруд виробничого призначення [9, с. 164].

Аналіз інтернаціоналізмів у сучасній українській економічній термінології показав, що найчисленнішою групою є ті, що створювалися на основі запозичень із класичних мов - давньогрецької й латинської. Серед економічних термінів фіксуємо такі грецькі запозичення: автаркія, іпотека, криза, економія, агрономія, монополія, олігополія, моносонія, хартія, поліполія, тезаврування [1, с. 49, 78, 126]. Термінів латинського походження на позначення економічних понять "Словник фінансових термінів" фіксує понад 300, зокрема: акція, актив, аукціон, бонус, дебет, девальвація, дефіцит, дивіденд, інфляція, комерція, квота, конверсія, конкуренція, кооперація, компенсація, ліцензія, монетаризм, номінал, облігація, оренда, пасив, продукція, пролонгація, реверс, ревізія, рекламація та ін.

Терміни-латинізми прийшли в українські писемні пам'ятки двома шляхами. Один був пов'язаний із тим, що латинська мова стала на той час мовою науки й важливим навчальним предметом у братських школах та Києво-Могилянській академії, виконуючи роль посередника в запозиченні. У працях Г. С. Сковороди зустрічаємо термін "економія": "... Узнал, что ми в экономіи крошечнаго мира нашего" [6, с. 433]. Крім того, латинські терміни були представлені в актових книгах української мови. На думку О. Г. Муромцевої, з 60-х р. XIX ст. по перше десятиріччя XX ст. в українську літературну мову ввійшло понад 100 лексем інтернаціонального походження для вираження понять суспільної, ідеологічної, економічної, філософської сфер [4, с. 76]. У цей самий період відбуваються бурхливі дискусії щодо чистоти української літературної мови, в яких гостро ставиться питання про вживання іншомовних слів. Пуристи-реформатори прагнули очистити українську термінологію від інтернаціоналізмів, замінивши їх питомими еквівалентами: криза - перелом; дивіденд - подільний бариш; дебет - довг, винне; дамно - збиток; гарантія - безпека; конкуренція - навперегінка та ін. Частина іншомовних слів подавалася в народній трансформації: контракти замість контракти, дзбанок - банк, рандарство - орендарство [4, с. 77]. І. Я. Франко виступив із гострою критикою пуристів, дотримуючись принципу поміркованого поєднання національних та інтернаціональних елементів, вважаючи, що для всіх термінів необхідним є "...приноровлення їх до духу і звукових правил рідної мови" [7, с. 54].

Ці міркування, на нашу думку, є актуальними й для сучасної української економічної термінології, яка, формуючись на національній основі, постійно поповнюється й іншомовними запозиченнями. Так, 1) у професійному економічному спілкуванні є випадки паралельного вживання інтернаціоналізмів та українських лексем: економіка - господарство, акумуляція - нагромадження, індустрія - виробництво, аукціон - торги, експлуатація - визискування, репродукція - відтворення; 2) українські відповідники мають латинську основу

без флексій: агент, бонус, інвентар, номінал, актив, абсентеїзм, дефіцит, дивіденд; 3) грецькі та латинські лексеми набули українізованої граматичної форми: економіка, іпотека, емісія, індексація, контрибуція, оренда; 4) чимало термінів латинського походження потрапили до української економічної термінології через німецьку, французьку, італійську, англійську мови: капітал (нім. kapital, лат. capitalis), акциз (франц. accise, лат. accisia), валюта (італ. valuta, лат. valeote), експорт (англ. export, лат. exportare), імпорт (англ. import, лат. importare), каса (італ. cassa, лат. capsa); 5) наявні термінологічні одиниці змішаного типу: мікроекономіка, макроекономіка, суборенда, квазігроші. Основну масу термінів цього розряду становлять терміни-словосполучення, що з'явилися в українській сфері професійного спілкування на сучасному етапі й свідчать про усталеність в українській мові цих лексичних одиниць: економічна експансія, економіка виробничої сфери, емісійний прибуток, курс облігацій, золоті аукціони, інвестиційні цінні папери, нуліфікація грошей.

На нашу думку, запозичення є одним із шляхів збагачення лексичного складу українського економічного словника. Запозичення економічних термінів зумовлене дією мовних та позамовних чинників. Входячи до професійного економічного спілкування, іншомовні слова зазнають відповідної фонетичної, морфологічної та семантичної адаптації. Значна частина запозичених термінів відзначається високою словотворчою активністю, має переваги в лаконічності, точності, нейтральності. Науковий підхід до прогнозування "долі" іншомовних запозичень може сприяти встановленню чітких критеріїв зарахування запозичень до складу української мови. Слід намагатись послуговуватись власними мовними ресурсами для адекватного відображення нових економічних реалій і одночасно фахово використовувати іншомовні запозичення, що вже стали основою інтернаціональної економічної лексики.

1. Дєєва С., Прудченко В. Словник фінансових термінів. - Донецьк : БАО, 2001. - 230 с.
2. Д'яков А., Кияк Т., Куделько Д. Основи термінотворення. - К. : Каравела, 2000. - 190 с.
3. Зарицький М. Актуальні проблеми українського термінознавства. - К. : Наукова думка, 2004. - 180 с.
4. Муромцева О. Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині ХІХ - на початку ХХ ст. - Харків : Основа, 1985. - С. 76-77.
5. Симоненко Л. О. Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах. - К. : Освіта, 1993. - 210 с.
6. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів : у 2 т. - К. : Наукова думка, 1973. - Т. 1. - 532 с.
7. Франко І. Я. Зібрання творів : у 51 т. - К. : Наукова думка, 1976 ? 1986, 2008 р.
8. - Т. 29. - С. 72.
9. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики / А. Шимків ; наук. ред.: С. В. Слухай . - К. : КМА, 2004 . - 429 с.
10. The Oxford Dictionary for International Business. Oxford: Oxford University Press, 1998.

Керівник Барбара Н. В.